

MEN KORRUPSIYAGA QARSHIMAN

Jamilov Lazizbek Aziz o'g'li

Buxoro davlat universiteti Jismoniy madaniyat fakulteti 2-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6145275>

"Korrupsiya bilan hech qachon maqsadimizga erisha olmaymiz"

Shavkat Mirziyoyev

Korrupsiya keng qamrovli tushuncha bo'lib, u jamiyatning ayrim qatlamlari, toifalari, guruhlar kundalik faoliyatiga aylanib, o'zaro bir-biriga bog'lanib, chirmashib ketganligidan ko'z yumib bo'lmaydi. "Nozik", "chigalroq" ushbu masalada davlatning huquq-tartibot idoralari birmuncha hushyor, ziyrak bo'lishi, shuningdek, nodavlat tashkilotlari, turli komissiyalar, jurnalistlar, mustaqil sudlar tizimi faolroq ishlashi haqida tadqiqotchilar anchadan beri yozib keladi.

Korrupsiya asosan 2 taraflama amalga oshiriladi, ya'ni ikkala tomon ham qandaydir moddiy boylikka ega bo'lishi uchun davlat qonunlariga zid ravishda ish bajaradilar.

Korrupsiya atamasi odatda siyosiy apparatga nisbatan ishlatiladi. Mansabdor shaxslarni sotib olish, ularning poraga sotilishi ham korrupsiya deyiladi. Xalqaro darajada 1970-yilda Yaponiyaga samolyotlar sotishdan kompaniya tomonidan oliy davlat amaldorlarini sotib olish bo'yicha "Loksid ishi" eng yirik korrupsiya ko'rinishlariga misoldir. Korrupsiyaning eng keng tarqalgan turlariga poraxo'rlik, firibgarlik, tovlamachilik, nepotizm kiradi. Bunday jinoyatlarning ko'plab sodir etilishi iqtisodiyotni zaiflashtirib, siyosiy boshqaruvni izdan chiqarishi va fuqarolarni davlat tizimi va siyosiy tizimlarga nisbatan ishonchsizligini keltirib chiqarishi mumkin.

Korrupsiya bir necha ming yillik tarixga ega. Yozma manbalarda korrupsiya haqida eramizdan avvalgi Shumer podsholigi davrida eslatib o'tiladi. Korrupsiya bizning kungacha yetib kelganligi shundan dalolat beradiki, boshqa illatlar kabi, uni ham tag-tugi bilan yo'qotib bo'lmaydi. Hatto rivojlangan G'arb davlatlari ham korrupsiyadan butkul xalos bo'lolmagan. Biroq jamiyat rivojiga xavf soluvchi korrupsiyaning oldini olish, unga qarshi kurashish, yer yuzidagi barcha davlatlarda hamisha va hamma zamonda davom etgan.

Poraxo'rlik Usmoniylar xalifaligida ham mavjud bo'lgan. Avvaliga xalifa turli idoralar faoliyatini shaxsan o'zi nazorat qilardi, lekin vaqt o'tishi bilan bu ishni vazirga topshirib qo'ydi. Vaqt o'tishi bilan vazirlar keng tarmoqli davlat apparatini shakllantirdi. 10-asrning o'rtalariga kelib, u yoki bu lavozimga tayinlanish uchun amaldorlar tomonidan vazirlarga pora berish amaliyoti shakllanib bo'lgandi

Pora olish asosan yuqori mansab va hatto o'rtacha va quyi mansabdorlar o'rtasida uchraydi. Bunday poraxo'rliklar natijasida esa nafaqat xalq va davlat, balki boshqa yurtlar ham zarar ko'rishi mumkin. Korrupsiyaning eng asosiy muammosi shundaki, ko'pchilik uchun mo'ljallangan moddiy boylik bir nechta inson qo'lida to'planadi.

Jamiyatda ustuvor soha – ta'lim tizimida tahsil oladigan o'smirlar, yoshlar ongida tolerantlikni uyg'otish muammosi oldimizda ko'ndalang turibdi. “Jamiyatda poraxo'rlik illatini yengib bo'lmaydi”, degan fikr yoshlar ongida shakllanib qolgani ham ta'lim tizimimizga ta'sir ko'rsatayotganini anglatadi.

Abu Nasr Forobiy “Fozil odamlar shahri” asarida fuqarolik jamiyatini qurishda to'g'anoq bo'ladigan muammolardan biri korrupsiyadir” deb qayd etgan. Bozor iqtisodiyoti tizimi kushandasi, davlatlar o'rtasida ikki va ko'p tomonlama hamkorlik, biznes hamda investitsiya rivojida shavqatsiz to'siq ham shudir. Har yili o'nlab qo'shma korxonalarning ochilishi va yopilishi zamirida ana shu “ko'rinmas qo'llar” yotadi.

Qur'oni Karimda poraxo'rlik bevosita ta'qiqlanadi: “Bir- birlaringizning mollaringizni botil yo'l bilan yemang. Bilib turib odamlarning mollaridan bir qismini yeyishingiz uchun uni hokimlarga gunohkorona tashlamang” (Baqara surasi, 118-oyat). Bu satrlardan bilishimiz mumkinki muqaddas kitobimizda bu illatni insonlarda shakllantirmaslik, har birimiz o'z rizqimizni halol yo'l bilan yeyishimiz va boriga shukr qilishimiz kerak ekanligi aytilgan. Muqaddas kitobimizda yana “Bir-biringizni mulklaringizni noqonuniy yo'l bilan o'zlashtirib olmang yoki qozi (sudya, hakam) larni sotib olmang va boshqa bir inson haqqiga egadorlik qilma” deyilgan.

Shu so'zlardan ham bilishimiz mumkinki birovga yaxshilik qilish kerak bo'lsa ham yoki o'zining nafsini qondirish kerak bo'lsa ham faqat to'g'ri yo'l bilan qilish kerak. Demak korrupsiyaga qarshi yechim bormi, bu illatga qarshi nima ishlar qilyapmiz, degan savolga javob izlasak.

Davlat va jamiyatda inson ongi, dunyoqarashi bilan bog'liq muammolar tahlilidan kelib chiqsak, sobiq ittifoqdan meros qolgan korrupsiya illatiga qarshi kurashda hali ancha aziyat chekiladi. Sababi Xitoy va Singapurnikiga o'xshagan yuqoridan quyigacha qat'iy ishlaydigan iyerarxiya tizimi hali to'liq ishga tushmagan. Lekin bu tabiiy jarayonni sun'iy ravishda sekinlashtirish va to'xtatish mumkin emas. Bu borada rivojlangan davlatlar boy tajribasidan unumli foydalanish zarur. Msalan, AQShda reportyor-jurnalistlar korrupsiyaga qarshi kurashda eng samarali jamoat nazoratini o'rnatgan. MDH da, jumladan, O'zbekistonda surishtiruv jurnalistikasi sayoz holatda bo'lib, bugungi davr ehtiyojidan orqada qolmoqda.

To'g'ri, keyingi vaqtlarda xususan, 2017-yildan boshlab, mamlakatimizda "parlament nazorati" , "jamoatchilik nazorati" degan atamalar taomilga kiritildi, bu borada ilk qonunlar qabul qilindi. Demak biz mazkur sohada ishlaydigan tizimni tezlikda yaratishimiz, milliy mentalitetni hisobga olgan holda janubi-sharqiy Osiyo mamlakatlari ilg'or tajribasini qo'llashga o'tishimiz lozim. Jamoatchilik nazoratisiz O'zbekistonda siyosiy tizim islohotlarini amalga oshirib bo'lmaydi.

Tez-tez eshitganimiz, bolalar bog'chasidan to oliy o'quv yurtlarigacha, qorovuldan to hokimgacha, ayblanuvchifan to qozigacha bu illat qurboniga aylangan. Xo'sh, nega shunday? Javobi oddiy.

Odamlar uncha muncha ishni azbaroyi vaqtini behuda sarflamaslik uchun emas, o'sha yumushi ayrim nopok, tamagirlar tomonidan o'rnatilgan turli soxta g'ovlar sabab bitmay qolishidan qo'rqib pora beradi. Shu zaylda ko'pchilik "beraveradi", ozchilik "olaveradi". Hatto korrupsiyaga qarshi kurashadigan idoralaarda ham korrupsiya bor deya qoldirgan izohi kishini chuqur o'ylantirib qo'yadi. Bu fikrni 17-asr odami Tomas Gobbisning "Korrupsiya – davrlar osha o'sib kelayotgan ildiz bo'lib, u har xil orzu-havaslar ortidan birortayam qonunni mensimaslikdir" degan.

Korrupsiyaga qarshi kurashish borasida huquqiy madaniyatni yuksaltirish, poraxo'rlik, tamagirlik kabi huquqbuzarliklarni aniqlash va ularga chek qo'yish, bunday jinoyatlarga qarshi jazo muqarrarligini hamma bilishi zarur. Korrupsiya balosining naqadar mudhish ekanini tushungan, ongli ravishda idrok etgan odam bu ishga qo'l urmaydi. Bugun hamma davlatda unga qarshi kurashish davom etyapti. Hamma davlat kurashish yo'lini o'zi tanlaydi, uni hayot ko'rsatadi.

Mutaxassislar fikricha , korrupsiya “sotish“, “sotilish“ ma’nosi

ni beradi, Unga aloqador odam qonunni buzishdan tashqari , o’zining kimligi, e’tiqodi, ma’naviyati qandayligini oshkor qiladi. Bunday odam nafaqat moliyaviy ziyon beradi, balki davlatni behurmatlab, obro’sini to’kadi, uni katta qilgan yurt yuziga oyoq qo’yadi. Oliy o’quv yurtida talaba yo ota-onasidan pora olgan, tamagirlik qilgan dekan va boshqalar uchun iymon, vijdon, insoniylik tuyg’ulari bo’lmaydi. Ular harom-xarish yo’l bilan topgan pulini farzandlariga harom luqma olishga sarflaydi, lekin uni tushunmaydi. Farzandlari ham undan battar ochofat, yulg’ich, poraxo’r bo’ladi. Bugun odamlarning ko’zi ochilmoqda. Oliy o’quv yurtida qaysi dekan shundayligini atrofdagilar bilishadi. Oriyatli, vijdonli ziyolilar ular haqida tegishli idoralarga xabar berishni vijdoniy burchi va xalq oldidagi qarzi deb biladi.

Albatta, poraxo’rlik yomon odat va unga jazo qo’llanishi shart!!!